

Menswaardige detentie

Citation for published version (APA):

Spronken, T. (1997). Menswaardige detentie. *Proces: tijdschrift voor strafrechtpleging*, 76, 129-130.

Document status and date:

Published: 01/01/1997

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Taru Spronken

(advocaat verbonden aan de Advocatenpraktijk Universiteit Maastricht en docent verbonden aan de vakgroep Strafrecht en Criminologie van dezelfde universiteit)

Menswaardige detentie

Als je één wens mag doen, wat zal je dan wensen? Dit is een vraag die wij in onze kindertijd aan elkaar stelden en kinderen nu nog steeds stellen. Het antwoord was en is steevast: dat ik altijd zal kunnen wensen. Wensen zijn er zo vele, grote en kleine, haalbare en onhaalbare, te veel om in 600 woorden weer te geven. Maar binnen het bestek van dit jubileumnummer dringt zich een wens aan mij op, die mij na aan het hart

ligt. Deze wens heeft te maken met het beleid en de wetgeving op het gebied van het penitentiaire recht.

Verzware van de gedetineerdenbevolking, toename van langdurige gevangenisstraffen, uitbreiding van de penitentiaire capaciteit alsmede het tegengaan van ontvluchtelingen beheersen op dit moment de uitgangspunten die aan het beleid en de wetgeving ten grondslag liggen. Als kernbegrippen voor het toekomstige beleid zijn de termen veiligheid, menswaardigheid en doelmatigheid geïntroduceerd. Maar als de hieraan gekoppelde beleidswijzigingen op de keper worden beschouwd, lijken vooral beveiliging, vergelding (vrijheidsbeneming afleef is niet genoeg straf) en beheersbaarheid de dienst uit te maken.

Het spanningsveld tussen doelmatig beheer en beveiliging enerzijds en menswaardigheid anderzijds is een lastige component voor de beleidsmakers.

Wat onder een menswaardige detentie wordt verstaan, wordt in de nota Werkzame Detentie in één zin afgedaan: de gedetineerde mag volgens de Grondwet slechts aan die beperkingen worden onderworpen die noodzakelijk zijn voor het doel van de vrijheidsbeneming. Hiermee het wordt begrip "menswaardig" niet ingevuld. Een goede fysieke verzorging, luchten, eten, werken en slapen mogen dan wel essentiële behoeften vervullen, het garanderen van deze behoeften en activiteiten maakt een detentie nog niet menswaardig. Een positieve invulling van het begrip menswaardig brengt met zich mee dat de gedetineerde wordt gerespecteerd en bejegend als volwaardig individu, met zijn eigen achtergrond, mogelijkheden en onmogelijkheden, in staat om (ook onvoorspelbare) keuzes te maken.

Juist ten aanzien van dit punt gaat van het huidige beleid een beklemmende werking uit. In het kader van de planning, beheersbaarheid, effectieve besteding van middelen en personeel worden profielen gemaakt van "de vluchtgevaarlijke gedetineerde", "de ongemotiveerde gedetineerde" en "de niet resocialiseerbare gedetineerde" (lieft 64% van de totale gevangenisbevolking). In deze categorieën dienen de gedetineerden volgens - niet nader beschreven - statistische voorspellingen en toetsingscriteria te worden ingedeeld en geselecteerd voor inrichtingen waarin de mate van beveiliging het criterium voor differentiatie wordt. Deze profielen en prognoses vormen de uitgangspunten voor het beleid: nu slechts 36% van de gevangenisbevolking een positieve instelling toont, worden alleen ten behoeve van dit percentage middelen vrijgemaakt voor scholing of andere resocialiserende activiteiten. Op basis hiervan wordt een groot deel van de gevangenisbevolking in feite afgeschreven, aangezien inspanningen

voor het realiseren van de doelstelling op lange termijn (veiligheid door het tegengaan van recidive) naar verwachting geen rendement oplevert. Levert dit beleid een bijdrage aan een menswaardige detentie?

In zijn rede "Rechtsbescherming en totale instituties" d.d. 22 oktober 1993 te Utrecht, waarschuwt 't Hart voor het totale of totalitaire denken dat met het instrumentalisme, dat het tegenwoordige beleid beheerst, gepaard gaat. Hij definieert het totale of totalitaire denken als het produceren van een eigen werkelijkheidsinterpretatie, door alles te censureren wat daar niet in past. In deze werkelijkheidsinterpretatie wordt gewerkt met stereotiepen. 't Hart noemt o.a. als voorbeeld:

"het stereotiep van de gedetineerde als onverbetelijk..... Hier gaat de stereotiep niet uit van de staf van de inrichting maar van de justitiële beleidsfunctionarissen. Uitgedragen wordt, dat alternatieve straffen te "soft" zouden zijn: die moeten strenger en zwaarder worden. Dan kunnen ook minder korte gevangenisstraffen worden opgelegd. De korte gevangenisstraffen zouden zelfs goeddeels kunnen worden afgeschaft. De gevangenis moet vooral een instituut worden voor gedetineerden die een straf van zes maanden of meer hebben gekregen. Dat alles geeft natuurlijk een enorme besparing; men denke aan het cel-lentekort. Maar ook ten aanzien van de afgestrafte gedetineerden met zes maanden of meer kan ingrijpend worden bespaard. Want: "Bij deze groep mensen (...) moeten we (...) de illusie laten varen dat ze te resocialiseren zijn."

Zo'n stereotiep is totalitair omdat het claimt de hele werkelijkheid van de gedetineerde weer te geven: die gedetineerden vormen een categorie die is zoals de beleidsfunctionaris zegt dat zij is: zij zijn -allemaal- niet te resocialiseren! Die stelling wordt geponeerd als vanzelfsprekend. De aandacht voor het respect van de uniciteit en de authenticiteit van de individuele mens, centraal in de Utrechtse School, is weg. Met zo'n totalitair fenomeen gaat, zoals gezegd, altijd een instrumentalisme gepaard: hier de dienstbaarheid aan een gewenst nieuw beleid de rechtvaardiging van bezuinigingen. De gevangenis moet worden beoordeeld op rendement."

Nu is het een feit van algemene bekendheid dat gevangenisstraffen geen resocialiserend effect hebben en dat eerder het omgekeerde het geval is: detentie beschadigt, stigmatiseert en criminaliseert. Gevangenisstraffen worden opgelegd bij gebrek aan alternatieve bestraffingsmethoden. Menswaardigheid in de zin van respect en aandacht voor de

individuele gedetineerde, kunnen de schadelijke effecten van de detentie beperken. Maar menswaardigheid kan niet gedijen in een totalitair denken, waarin slechts één werkelijkheid wordt erkend.

Een exponent van het huidige beleid is de TEBI, de Tijdelijke Extra Beveiligde Inrichting in Vught (binnenkort wordt de nieuwgebouwde EBI aldaar in gebruik genomen), waar de vluchtgevaarlijke gedetineerden worden geplaatst en in welke inrichting de menswaardigheid wordt opgeofferd aan de beveiligingsgedachte. Gemeenschappelijke activiteiten zijn minimaal en beperkt tot groepjes van twee of drie gedetineerden. Sommigen zijn onderworpen aan het zogenaamde boeienregiem en kunnen hun cellen pas verlaten nadat zij hun handen door een luik hebben gestoken om geboeid te worden. Celinspecties en fouillering zijn dagelijkse routine en de celinventaris is beperkt. Alle bezoek vindt plaats achter glas of achter een hoge scheidingsbalie waardoor het onmogelijk is een geliefde te omhelzen of een kind op schoot te nemen. Uit onderzoek is gebleken dat dit regiem vooral negatieve gevoelens zoals agressie, destructie, haat, vernedering, depressie en onmacht oproept en het onmenselijke is dat deze gevoelens niet geuit kunnen worden omdat de angst dat het verblijf in dit regiem verlengd wordt, vaak groter is. Het regiem is zo strak dat een gedetineerde geen mogelijkheden heeft te laten zien dat hij meer vrijheid aankan. Het stempel vluchtgevaarlijkheid is vrijwel onuitwisbaar.

De prijs die voor beveiliging en het tegengaan van ontvluchtelingen betaald moet worden is onmenselijk en dus te hoog.

Daarom heb ik twee wensen:

laat het totalitaire denken het penitentiaire beleid niet vergiftigen;

en schaf het (T)EBI-regiem af.